

Motion till riksdagen 2022/23:20

av **Lorena Delgado Varas m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2021/22:278 Upphovsrätten på den digitala inre marknaden

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i regeringens förslag till 52 1 § ska lagtexten ”gjort det som skäligen kan krävas” ersättas med ”gjort vad de har kunnat” i relation till tjänsteleverantörens arbete för att söka avtal, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förtydligande av vilken information leverantörerna behöver lämna för att bevisa att de har vidtagit tillräckliga åtgärder för att hindra tillgång till olovligt innehåll och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagtext som stämmer överens med direktivet i fråga om en lämplig, skälig och proportionerlig ersättning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagtext för att tydliggöra att engångsbelopp eller friköp som regel ska anses oskäliga och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag till lagtext för att avgränsa begränsningen av undantaget administrativt betungande till mer specificerade och legitima situationer och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till förenklad process för att underlätta upphovsrättspersoners informationsinhämtning i fall med underlicenstagare och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en uppföljning av genomförandet under denna mandatperiod och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Upphovsrätten skyddar olika litterära och konstnärliga verk, t.ex. det som har skapats av författare, fotografer, illustratörer och konstnärer. Att det är ett ”verk” innebär att det har skapats självständigt och därför kan anses vara originellt; det är alltså inte en fråga om kvalitet. Upphovsrätten består av två delar: en ekonomisk och en ideell del.

Upphovsrätten är en grund till försörjning för många kulturskapare och det är en viktig förutsättning för att ny kultur ska kunna skapas. För Vänsterpartiet är det viktigt med en upphovsrättsmodell som både ger kulturskapare betalt och utvecklar internet som en fri och öppen plattform för användare och medborgare. Det är också viktigt med stabila och förutsägbara villkor för den som förvärvat rättigheter, som bokförlag eller filmproducenter.

Den digitala utvecklingen har på kort tid öppnat en rad nya möjligheter att skapa och sprida kultur. För många människor har det inneburit ett mer aktivt, deltagande förhållningssätt till kulturen, vilket syns i allt från remixkulturen på Youtube till hur artister kommunicerar med sina fans. Det är en omvälvande process vi är mitt uppe i, och som redan har fått en stor positiv betydelse för kulturlivet och människors tillgång till kultur.

Frågan om upphovsrätt är i dag helt avhängig frågan om den digitala utvecklingen. Sedan debatten om fildelning och privatkopiering har kartan ritats om. Tidigare har relationen mellan utgivarsidan och upphovsrättsinnehavarna stått i centrum, och även då fanns en tydlig maktobalans. Men med ytterligare ett led, de digitala distributörerna och deras affärsmodeller, har vinsterna flyttats ännu ett steg längre bort från de som skapat det konstnärliga innehållet.

3 Ökat ansvarstagande för upphovsrättsskyddat material online

Artikel 17 har varit en omdebatterad och delvis kritiserad del av upphovsrättsdirektivet. I den artikeln är målet att lösa det oklara rättsläget kring vilket ansvar internetplattformar där användare kan ladda upp material själva har för förekomsten av upphovsrättsskyddat material. I dagsläget tjänar den typen av plattformsföretag mycket pengar på annonsintäkter, och det upphovsskyddade materialet i form av t.ex. musik och bilder är grunden för affärsmodellen. Trots detta utgår väldigt låg eller ingen ersättning till upphovsrättsinnehavare. Vänsterpartiets ingång är att värna möjligheten till olika uttryck på internet, och lösningar på det här problemet får inte innebära att sådant som satir och annat tillåtet material riskerar att sorteras bort. I första hand behöver plattformarna teckna licenser för att kunna fortsätta sin verksamhet som i dag.

I diskussionen om vilken storlek och omsättning tjänsteleverantörerna måste ha för att omfattas av regleringen menar Vänsterpartiet att regeringen tolkar direktivet korrekt. Det är däremot konstigt att direktivet i skrivningarna om syftet med regleringen fokuserar på om ett företag konkurrerar på en marknad snarare än principen om att upprätthålla skyddet av upphovsrätten. Men i och med att direktivet är utformat så uppfattar vi att det är det vi har att förhålla oss till för den svenska implementeringen.

Många remissinstanser har reagerat på tolkningen och översättningen av uttrycket ”best efforts” i det svenska förslaget när det rör sig om tjänsteleverantörens ansträngning att dels söka avtal i relation till artikel 17, dels säkerställa att specifika verk, som rättsinnehavarna har försett tjänsten med relevant och nödvändig information om, inte

görs tillgängliga på tjänsten. Man vill se en annan skrivning som man menar är närmare direktivets intention och menar att regeringens förslag ”gjort det som skäligen kan krävas” inte är en tillräckligt skarp formulering. Fler remissvar pekar också på att andra medlemsstater som kommit längre i implementeringsprocessen har valt en mer direktivnära översättning och att det är önskvärt med en liknande implementering.

Vänsterpartiet menar att i detta fall följs direktivets intentioner bättre med t.ex. Stims förslag på formulering, ”gjort vad de har kunnat”, och detta borde således vara lagtexten. Vi menar också att de farhågor som lyfts om att en för mjuk skrivning kan leda till att mindre rättighetsinnehavare inte erbjuds ersättning är viktiga att ta på allvar. Det är viktigt att tjänsteleverantörernas ansvar för att söka avtal är tydligt och svårt att runda.

Vänsterpartiet menar att det är en svår balansgång i artikel 17 när det kommer till hur tjänsteleverantörerna ska agera för att på bästa sätt hantera avvägningen mellan rättighetshavarnas intresse och användarnas informations- och yttrandefrihet. Det ställs på sin spets i kravet på tjänsteleverantörer att inte tillgängliggöra specifika verk som rättighetshavarna har försett tjänsten med relevant och nödvändig information om men samtidigt inte använda sig av filter som försvårar för användarna. Regeringen klargör att det inte räcker att använda den senaste tekniken för att uttrycket ”best efforts” ska vara uppfyllt. Vänsterpartiet instämmer i detta och menar att hur avvägningen mellan dessa olika intressen ska göras tydligt bör framgå.

I regeringens förslag till 52 l § ska därför lagtexten ”gjort det som skäligen kan krävas” ersättas med ”gjort vad de har kunnat” i relation till tjänsteleverantörens arbete för att söka avtal. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I rapporterings- och informationskravet finns krav på åtgärder i relation till artikel 17. Många remissinstanser har reagerat på att dessa krav på åtgärder är otydliga. Vänsterpartiet delar den uppfattningen.

Regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förtydligande kring vilken information leverantörerna behöver lämna för att bevisa att de har vidtagit tillräckliga åtgärder för att hindra tillgång till olovligt innehåll. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Ersättning

I propositionens avsnitt 15.2 diskuteras upphovsmännens rätt till ersättning. I artikel 18 i EU-direktivet regleras att ersättningen ska vara lämplig och proportionerlig. Det är en bra skrivning som nu lämnar utrymme för att de ekonomiska intäkterna ska flyttas från storföretag till de som skapat verket. Vänsterpartiet menar, i likhet med ett antal remissinstanser, t.ex. Klys, att ”skäligen ersättning” inte är samma sak som ”lämplig, skäligen och proportionerlig ersättning”, som vi menar i större utsträckning stämmer med direktivets text. Regeringen lyfter att uttrycket skäligen ersättning redan existerar i upphovsrättslagen och att formuleringen inte står i motsättning till att ersättning också ska vara proportionerlig och lämplig. Vänsterpartiet menar att bestämmelserna om ersättning är en mycket viktig del i direktivet och att det möjliggör en bättre situation för upphovsmän och kulturskapare. Därför behöver formuleringarna i den svenska lagstiftningen vara lika skarpa som i direktivet.

Regeringen ska återkomma med lagtext som stämmer överens med direktivet i fråga om en lämplig, skälig och proportionerlig ersättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Upphovsrättspersoner och kulturskapare har generellt en svag ställning vid avtalsförhandlingar i jämförelse med t.ex. förhandlingar av kollektivavtal där den anställda har hjälp av en fackförening och den kollektiva organiseringen. Det har lett till att många upphovsrättspersoner, utövare och kulturskapare knyts upp på ofördelaktiga avtal under långa perioder. Det framhålls bl.a. av Sami, som förvaltar utövande artisters rättigheter, i deras remissvar. Det är också vanligt att man erbjuds ett engångsbelopp och s.k. friköp för att helt sälja sina rättigheter till ett verk. I direktivet finns inget uttryckligt förbud mot friköp, men regeringen för ett resonemang om att det i många fall bör fångas in i begreppet oskälig ersättning. Vi ser att det också finns andra aspekter som inte rör den ekonomiska delen och önskar att man tittar närmare på frågan.

Regeringen bör återkomma med förslag på lagtext i syfte att tydliggöra att engångsbelopp eller friköp som regel ska anses oskäliga. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Rätt till information

För att kunna avgöra om man fått skälig, lämplig och proportionerlig ersättning behöver en upphovsrättsperson få tillgång till relevant information, och det är en bärande del av direktivet. Flera av remissinstanserna oroar sig för att tjänsteleverantörerna kan komma att undanhålla fakta med hänvisning till att det är administrativt betungande att ta fram dem. Vi ser att vissa lättnader kan behöva göras för de fall ett företag är i uppstartsfasen och de digitala verktygen inte är på plats fullt ut, men vi instämmer i Klys och Copyright Swedens påpekanden att digitaliseringen generellt inneburit lägre kostnader långsiktigt och mycket goda möjligheter att på ett enkelt sätt ta fram information ur systemen. Det är mycket viktigt att den här regeln inte skapar kryphål i lagen som företagen som förvärvat rättigheterna kan utnyttja.

Regeringen bör återkomma med ett förslag till lagtext för att avgränsa begränsningen av undantaget administrativt betungande till mer specificerade och legitima situationer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vi anser också att det är viktigt att påpeka att den enskilda upphovsrättspersonen har mycket små möjligheter att själv ta kontakt med alla underlicenstagare som förvärvat rättigheterna i senare led. Därför bör det vara den första förvärvaren som har en skyldighet att efterfråga information till upphovsrättspersonen. Det är i sin tur underlicenstagarnas ansvar att tillhandahålla den informationen.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till förenklad process för att underlätta upphovsrättspersoners informationsinhämtning i fall med underlicenstagare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Övrigt

Vänsterpartiet menar att det finns behov av en statlig instans vid särskilt medlingsförfarande men inväntar de förslag som bör läggas fram i samband med betänkandet om en oavvislig ersättningsrätt.

Vänsterpartiet är också positivt till en översyn av hela den upphovsrättsliga lagstiftningen, i enlighet med vad Lagrådet rekommenderar, för att få en mer enhetlig och språkligt sammanhängande lagtext.

Vänsterpartiet har i hela processen från EU-direktiv fram till den svenska lagstiftningen varit måna om att bevaka såväl kulturskapares som internetanvändares intressen. Vi ser att kulturinstitutioner som museer och bibliotek är viktiga platser för att allmänhet och forskare ska få ta del av information och kunskap och inte begränsas av snåriga regelverk. Likaså måste det vara enkelt för lärare att tillgängliggöra kultur och kunskap till sina elever. Det är inte möjligt att göra allt perfekt i ett första läge och många remissinstanser lyfter en oro inför hur genomförandet av direktivet ska gå till.

Det bör göras en uppföljning av implementeringen under denna mandatperiod. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Lorena Delgado Varas (V)

Ali Esbati (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Birger Lahti (V)

Ilona Szatmári Waldau (V)

Cicie Weidby (V)